

àrab (*RMa.*, *Palc.* «hervor de lo que hievere») i s'hi presta més pel sentit. Però no fóra desenraonat de suposar que en el mot granadí s'hagin fusionat el romànic *galé(t)* 'broc' i aqueixa arrel àrabiga. — ³ Krüger, *VKR* I, 282 (i *Gegenstandsk. Sanabriens*, 239) només parla vagament d'una arrel *galz*, confrontant-ho amb un port. dial. *galbete* 'coll' (*RLus.* XI, 157). Cf. Spitzer, *ZRPh.* XLIII, 334, si bé aquest es refereix més aviat al fr. *galet* 'palet, còdol', mot essencialment diferent, i d'origen probt. allunyat (amb aquest va maestr. *galet* 'pedreta rodona, cudolet', GaGirona, *Voc.*, 372, i no sé pas si autòcton). — ⁴ Amb la desinència bàsica basca adverbial o directiva *-(a)ra* (no pas *-etara* com suposa Azkue, evidentment a tort). Doncs, de nou *gargalet*. — ⁵ A Pazarçik, que MLWagner, *ZRPh.* I, 479, interpreta com a cast. *gallico* pròpiament 'nou d'Adam' («Adamsapfel»). — ⁶ Un derivat com *galetà* es degué formar encara en altres llocs: es diu *galà* «boire à la manière aragonaise» en alguns punts de l'Alt Bearn (Lescun, segons la monografia de Rohlf, i el dicc. de Palay), que em sembla reformació de *galetà* a la manera regressiva, tot enllaçant-ho amb *regalar*, quasi com s'ha fet amb el fr. *boire à la régala*. Quant al llgd. *a galesc* «à la régala» (Alibert, *Gram. Occit.* I, 204) no és gaire de fiar, donades les «normalitzacions» de l'autor: variant sufial? Mera grafia ultracorrecta?

GALETA, 'bescuit', del fr. *galette* id., derivat de *galet* 'còdol, palet de riera', per la consistència dura i la forma plana del bescuit pastisser i del pa de munició; el fr. *galet* és diminutiu del fr. ant. *gal* id., que sembla ser mot d'origen pre-romà, probablement forma normando-picarda d'un mot potser heretat del cèltic. □ 1.ª doc.: c. 1795.

En un romanço dictat poc després de la represa del castell de Figueres als francesos (any 1794) diu que «hi varen trobà / --- molta *galeta* i tunyina», o sigui pa de munició per als soldats (MilàF, *Romllo.*, 143, recollit a la Llacuna). Belv. i Lab. 1839 només fan referència a la dels mariners. Aquesta tampoc no deu ser antiga en català¹ ni en castellà [c. 1770, DCEC, GALLETA II, 641; iv, 1010]: denominacions originàriament més nostres es poden veure en DCEC (MAZAMORRA, cat. ant. *maçamorro*), i sobretot en *bescuit* del qual dóna cita Careta (s. v. *galeta*) en el *Llibre dels Mariners* del S. xiv. No cal, doncs, pensar en cap derivat català ni mossàrab de *galea*=*GALERA*; tampoc en un derivat francès, on la *galette* llaminera de pastisser ja es documenta en el S. XIII, i la de munició només des de 1636. Per a l'origen de *galet* (i la seva variant «francienne» *jalet*), veg. les dades i bibliografia aplegades en el FEW IV, 43; cf. DCEC, i Bolelli (*It. Dial.* XVIII, 36), Spitzer (*ZRPh.* XLIII, 334).

DERIV.: *Galeter*.

¹ A Mallorca *galleta*: «Tant per compra, tant per gastos, / tant per menjua i *galleta*, / tant per papers i bolleta» apunta un home de mar, PdAPenyà (*Poesia Popular*), que després parla de *sulleca* etc.

Galfó, V. *golfo*

GALGA, en algunes de les seves accs. és versemblant que sigui pres del cast. *galga*, mot molt antic i desenrotllat amb gran varietat semàntica en aquesta llengua, derivat de *galgo* 'gos corredor, llebrer' (del ll. CANIS GALLICUS 'gos de Gàllia', país on tingué gran amplitud antiga la cria de gossos caçadors); però en la de 'mida fixada que han de tenir certes pedres de construcció', acció que no existeix en castellà i antiga en la nostra llengua, és autòcton, d'origen incert, probablement derivat de *galgar* 'ajustar a una mida', que s'ignora d'on ve, potser d'un ll. vg. *AEQUALICARE (d'on primer *engalgar* o *(e)*galgar*), derivat del llatí AEQUALIS 'de la mateixa grandària' (i ll. AEQUUS 'igual'). □ 1.ª doc.: 1330; el verb *galgar* sembla ja c. 1390.

L'origen i història del cast. i port. *galga* i la seva família han estat molt treballats i aclarits, mentre que la del cat. *galga* es pot dir que estava per encetar; vist el gran desenrotllament d'aquesta família hispano-lusitana, en el DCEC (GALGO) vaig opinar breument (nota 4) que seria pres del castellà; quasi fa el mateix *AlcM* en dir que es pot partir del cast. *galga* 'pedra que giravolta en el trull o molí d'oli', i del ll. GALLICA (sense explicar això com); car, com vaig explicar a la meua obra, aquest *galga* castellà ve de *galgo* 'gos corredor' GALLICUS. De fet en moltes accs. és versemblant que el cat. *galga* sigui manllevat del castellà, car no n'hi ha dades antigues en la nostra llengua, i llur data i història són ja antigues i ben explicades en la llengua central. Potser inclús la de 'barra que frena un caruatge' [Lab. 1839; *D'Amen.*], en cast. solament registrat des de mj. S. XIX.¹

Però no és aquest el cas de *galga* 'mida fixada que han de tenir certes pedres de construcció', que ja és antiga entre nosaltres i no hi és en castellà. D'aquesta, poca notícia n'hi ha en els diccs. del Princ. i de Mall. (manca Lab. 1839-88, *Dfa.*, *DBal.*, *DFgra.* i Moll. *Vocab. Constr.*, BDC XXIII, 18; només vagament «mida», *D'Amen.* «eichmass» = 'patró de mida' Vogel). Però *AlcM* la precisa bé «mida fixada que han de tenir els mitjans o altres pedres de construcció» localitzant-ho a Mallorca; i en tenim bona documentació antiga de Mallorca i de Barcelona, començant per un doc. mallorquí de 1330 on s'apunten dues-centes dotzenes de pedres de galga en una pedrera: «ducentas duodenas lapidium de galga in petraria Sancte Eulalia que est apud Porrasiame» (*BSAL* VII, 265a); el *Dag.* (sense donar-ne aclariment semàntic útil) en recull dos més, el primer barceloní: «qui lapides sunt de 4, 5 6 galgues» en un escrit de l'Hospital de la Santa Creu, de 1402; i un de mallorquí, any 1404; i *AlcM* n'hi afegeix encara un altre de 1405 del dit Hospital i un de 1493 no localitzat, que no ensenyen gaire més.

⁵⁵ Per a *galga*, V. encara (a prop. de *rabo*) *RLiR* XXVIII, 1964, 219. Quant al verb *galgar*, és el que deu figurar en present, junt amb el substantiu *galga* en un grup de 6 rims en *álga* en el *Torcimany* d'Aversó (encara que no hi ha definicions, han de ser verb i substantiu, com és habitual en aquesta obra, i la forma del